

KONTRAMANIFEST

Hvis nogen siger: »Se, her er noget nyt!« så har det, vi har for øje, allerede været for længst.

(Præd 1,10)

I dag mener vi os hver især berettiget til vort *ceterum censeo*, uagtet hvilken myndighed, hvis overhovedet nogen, vi måtte besidde. Det står naturligvis enhver frit for; alligevel runder en gammeltestamentelig passage (Præd 1,8) mig bestandigt i hu med sit “alt, hvad der bliver sagt, udmatter, ingen bliver færdig med at tale.” For nogle af os afstedkommer dette en vis sokratisk ydmyghed i sindet, altså en besindelse på de åndelige begrænsninger, man er underlagt. Herfra vil man hurtigt tilstræbe en tilbageholdelse af sin spontane dom over dette og hint til fordel for en årvågen afventende iagttagen, hvor man nidkært vogter over, hvilke ord man lader slippe over sine tænders gærde. Begynder man nu langsomt, omend måske kun glimtvis epifanisk, at fornemme tidligere tiders civilisatoriske højdepunkter, da indtræffer sig hurtigt en vis uimponerethed over vor egen tid og dens selvopfattelse. Og er man tillige så heldig, at man, med Nietzsches ord, “endnu ikke er blevet revet ind i vor rullende tidsalders svimlende hast, og endnu ikke føler en afgudsdyrkende fornøjelse ved at blive knust af dens hjul,” – ja, da når man hurtigt til den rent logiske erkendelse, at man som individ næppe er i stand til at formulere en kvalificeret *mening* om et fagområde, hvis umiddelbare historie i vor kulturkreds strækker sig over to-et-halvt årtusinde tilbage i tiden.

Som forsker og underviser er mit udgangspunkt altid i første omgang, hvad vi *ved*. Nu er jeg imidlertid ved denne lejlighed blevet spurgt om, hvad jeg *mener*. Det huer mig ikke. –

Hvert træ kendes som bekendt på sin egen frugt; og ser man på, hvordan vores byggede omgivelser udartede sig det sidste århundrede, hvis de da ikke blev sønderbombet, forekommer *flere* ideologiske manifeste ikke at være løsningen; thi man sanker ikke Figener af Torne, ikke heller plukker man Vindrue af en Tornebusk. Med en vis engelsk filosof i ryggen kan man betegne manifestet som et totalitært ideologisk krav om den øjeblikkelige og absolutte løsning af et givent komplekst problem, der undertiden – og måske ligefrem *netop* – viser sig slet ikke at eksistere. Så skulle man endelig vride armen om på mig for at afkræve mig en tese, da vil man ikke kunne tvinge andre ord over mine læber end følgende parafraserende omvendning af den 11. om Feuerbach: “I det 20. århundrede forsøgte arkitekter at ændre bygningskunsten. Nu er det tid til at *forstå* den.”

Det forekommer mig nemlig at være tilfældet, at sidste århundredes behjertede bestræbelser på radikalt at omstyrte alt og skabe paradys på jord bevirkede, at vi mistede megen af den viden om vort fag, som generationer af folk før os havde slidt for at tilvejebringe. Det går som regel ikke stille for sig,

når man forsøger at presse virkeligheden ned i ideologiens prokrustesseng. Og det er i så henseende interessant at bemærke, at den passage fra Prædikerens Bog, jeg indledte nærværende lille epistel med, fortsætter således:

*Det, der var, er det samme som det, der kommer,
det, der skete, er det samme som det, der vil ske;
der er intet nyt under solen.*

Hvis nogen siger:

»Se, her er noget nyt!«

så har det, vi har for øje,

allerede været for længst.

De tidligere ting huskes ikke,

og de fremtidige, som vil ske,

bliver heller ikke husket

af dem, som følger efter.

(Præd 1, 9–11)

Det kan virke undrende, når de fleste arkitektoniske problemer allerede *er* behandlet og løst i arkitekturhistorien, at det så alligevel ofte hænder, at man ikke tager nævneværdigt hensyn hertil, idet man åbenbart har travlt med at skabe noget såkaldt “nyt”. Er denne lidt idiosynkratiske,anfængelige og noget arbitrære fordring om “tidssvarenhed” – hvad det så end vil sige – overhovedet en luksus, vi i dag kan tillade os, nu hvor vi er fordret en anden bæredygtig omgang med klodens ressourcer, eller burde vi måske hellere lade veldokumenterede løsninger, der har bevist deres tekniske og æstetiske holdbarhed over århundreder danne grundlag for udformningen af vores bygninger og brugsgenstande?

Man kan eksempelvis kritisk spørge til, hvorfor markedet til stadighed skal oversvømmes med nye stoledesigns. Folk må naturligvis selv om, hvad der behager dem at sidde på; men i betragtning af, at det problem “at sidde” allerede er løst for længst, kan man undre sig over betimeligheden af nye designs; i det mindste når størsteparten af disse ofte er behæftet med problemer, man allerede *har* løst, og sjældent løser de få problemer, der endnu måtte være tilbage. Overhovedet det forhold, at de fleste lægfolk opererer med tautologien “designerstole” er symptomatisk herfor. Hvad denne praksis synes

at sige, er, at kun spektakulære og særligt tåbeligt udformede stole er blevet til ved en designers mellemkomst, mens “almindelige” stole på forunderlig vis er opstået ex nihilo.

Tillad mig her en digression, der ikke er uden relevans: Det er kommet mig for øre, at man i fjernsynet i disse dage skulle transmittere et program, i hvilket deltagerne er stillet den drilagtige opgave at skulle designe en ny møbelklassiker. Lidet aner man åbenbart, at det er et rent sisyfosarbejde; alligevel forsøger man nu igen at trille stenen op ad bjerget. Jeg må desværre skuffe både deltagere og seere: Beklaget! Det lader sig slet ikke gøre, mine damer og herrer! Man kunne ligeså godt have bedt deltagerne om at tegne en firkantet cirkel eller skrive en sætning uden et finit verbum. Da Maximilian II af Bayern i 1850 uegennyttigt, men dog i sin samtidige arkitektstands øjne inderligt naivt, udskrev en konkurrence om at designe en ny arkitektonisk stilart, lød den lakoniske kommentar i Deutsches Kunstblatt: “På spørgsmålet, om noget sådant overhovedet er muligt, svarer Historien os klart og tydeligt: Stilarter bliver ikke skabt, de opstår.”

Så på trods af det øjensynligt tossede i fornævnte betragtning om såkaldt “almindelige” stoles auto-poietiske opståen skal man dog ikke underkende dens betimelighed. Thi som oftest afslører sådanne sproglige praksisser alligevel en dybere sandhed, – netop fordi traditionen altid er klogere end individet. I en vis forstand *er* det faktisk tilfældet, at de typologier, hvis varige gyldighed for længst er fastslået, og som vi i øvrigt har for vane – af mangel på bedre navne – at kalde klassiske, ikke er designet af nogen som helst, da de altid er et produkt af en kultur og aldrig af et individ.

Vil man fremskridtet – og ikke blot dets gøglebillede, men det egentlige fremskridt, – da må man forstå, at dette nødvendigvis må bygge på fortidens erfaringer og have pant i disse; og jeg har iagttaget at de egentligt nyskabende fremskridt arkitekturhistorisk aldrig gik uden om, men i stedet hver gang gik igennem traditionen.

Christoffer Thorborg

Rom, søndag d. 3. marts 2019